

УДК 343.1
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2024.23>

Б. М. Висоцький
orcid.org/0009-0006-2928-9305
аспірант кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПО КРИМІНАЛЬНИМ ПРОВАДЖЕННЯМ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті ми спостерігаємо зростання транснаціональної злочинності, де все більше осіб, які звинувачені у вчиненні кримінальних порушень на території конкретної країни, намагаються уникнути відповідальності, приховуючись в інших країнах. Таким чином, зусиль однієї або навіть кількох держав стає недостатньо для ефективного протидії злочинним актам. Розв'язання цієї проблеми полягає в активному міжнародному співробітництві в галузі кримінального слідства.

Глобалізаційні процеси вимагають розробки спільних підходів для підвищення ефективності боротьби з транснаціональною злочинністю. Це передбачає розширення співпраці, особливо між правоохоронними та судовими органами різних країн. Проведення кримінального слідства та доведення фактів, необхідних для законного та обґрунтованого винесення вироку у справах, пов'язаних із кримінальними порушеннями, вчиненими іноземцями на території України, громадянами України за кордоном або міжнародними злочинними групами, можливе лише через впровадження ефективного міжнародного механізму.

Необхідність міжнародного співробітництва під час проведення кримінального судочинства породила один з найважливіших принципів міжнародного права – принцип співробітництва держав відповідно до Статуту ООН.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх десятиліть органи досудового розслідування та суди України широко залучаються до міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних справ. Кроком в напрямку правового регулювання цієї діяльності стало прийняття та введення в дію КПК України 2012 року, що містить норми, що регламентують міжнародне співробітництво в галузі кримінального судочинства.

Міжнародні документи, прийняті світовим співтовариством, включаючи Статут ООН, Загальну декларацію прав людини 1948 року, Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод 1950 року, Віденську конвенцію 1969 року про право міжнародних договорів 1980 року, а також інші міжнародні акти ООН та інших організацій, потребують уважного осмислення їх основних положень та механізмів

реалізації в національному кримінальному процесуальному законодавстві [2].

Ці документи містять норми, що стосуються різних аспектів міжнародного співробітництва в кримінальних справах, зокрема розшуку, арешту та конфіскації майна, розслідування комп'ютерних злочинів та використання відеозв'язку при наданні взаємної правової допомоги.

При вивченні норм правового регулювання зустрічається кілька понять, таких як «співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю» та «правова допомога у кримінальних справах». Відмінність між цими поняттями полягає у характері дій, здійснюваних під час надання допомоги чи реалізації співробітництва в межах кримінального провадження. Правова допомога передбачає виконання окремих дій для сприяння вирішенню певних питань, пов'язаних із розслідуванням, судовим розглядом та виконанням покарання в окремих кримінальних провадженнях.

З іншого боку, співробітництво передбачає цілеспрямовану постійну, спільну та узгоджену діяльність правоохоронних органів, спрямовану на досягнення спільних цілей у боротьбі зі злочинністю. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю є урегульованою нормами міжнародного та внутрішньодержавного права узгодженою діяльністю різних країн для захисту інтересів особи, суспільства та держави від міжнародних та транснаціональних злочинів.

Згідно зі статтею 541 частини 1 Кримінального процесуального кодексу України, міжнародна правова допомога визначається як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, які є необхідними для досудового розслідування, судового розгляду або виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою [1].

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження передбачає вжиття необхідних заходів для надання міжнародної правової допомоги. Це включає вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачу осіб, скоєних кримінальне правопорушення, тимчасову передачу осіб, перейняття кримінального переслідування, передачу засуджених осіб та виконання вироків.

Натомість, інші форми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження можуть застосовуватися, якщо це передбачено відповідним міжнародним договором України, окрім положень Кримінального процесуального кодексу України.

Порядок направлення запиту до іншої держави, розгляду центральним органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи та виконання такого запиту регулюються Кримінальним процесуальним кодексом України та чинними міжнародними договорами України.

Процесуальні дії, які можуть бути проведені в рамках надання міжнародної правової допомоги, включають будь-які дії, передбачені положеннями Кримінального процесуального кодексу України або відповідним міжнародним договором. Суд, прокурор або слідчий, узгоджуючись з прокурором, направляє запит до уповноваженого (центрального) органу України щодо міжнародної правової допомоги в кримінальному провадженні [3].

Уповноважений (центральный) орган України ретельно аналізує запит на його обґрунтованість і відповідність вимогам законодавства та міжнародних угод України. Якщо прийнято рішення про подальше направлення запиту, уповноважений орган України у десятиденний строк висилає його уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або через дипломатичні канали.

У випадку відмови у направленні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються відповідному органу України, із зазначенням виявлених недоліків, які слід усунути, або із поясненням причин, що унеможливають направлення запиту.

Стаття 552 Кримінального процесуального кодексу України у частині 1 визначає загальне положення щодо вмісту та форми запиту про міжнародну правову допомогу, які повинні відповідати вимогам цього Кодексу або відповідного міжнародного договору України, що застосовується у конкретному випадку. Запит може бути оформлений у формі доручення.

Згідно зі статтею, запит повинен містити наступні елементи:

назву органу, який звертається за допомогою, та компетентного органу запитуваної сторони;

посилання на відповідний міжнародний договір або на дотримання засади взаємності;

найменування кримінального провадження, щодо якого запитується міжнародна правова допомога;

стислий опис кримінального правопорушення та його правову кваліфікацію;

відомості про повідомлену підозру, обвинувачення з викладенням повного тексту відповідних статей Кримінального кодексу України;

відомості про відповідну особу, такі як ім'я, прізвище, процесуальний статус, місце проживання або перебування, громадянство, інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту, а також зв'язок цієї особи із предметом кримінального провадження;

чіткий перелік запитуваних процесуальних дій та обґрунтування їхнього зв'язку із предметом кримінального провадження;

відомості про осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, і обґрунтування цієї необхідності;

інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту або передбачені міжнародним договором чи вимогою компетентного органу запитуваної сторони [1].

До запиту, що стосується допиту особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого, додається належним чином засвідчений витяг відповідних статей цього Кодексу для роз'яснення особі її процесуальних прав і обов'язків. До запиту також прикладається перелік питань, які слід поставити особі, або інші відомості, які необхідно отримати від особи.

До запиту, що стосується проведення обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом згідно з КПК, додається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах. Не потрібно надавати інформацію згідно з пунктами 4, 5, 8 частини 2 статті 552 КПК до запиту про вручення особі документів або викликів до суду. На стадії досудового розслідування запит про міжнародну правову допомогу погоджується у письмовій формі прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів при проведенні досудового розслідування.

Докази та відомості, отримані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленості про інше із запитуваною стороною [4].

Відомості, що містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, не можуть визнаватися судом допустимими, якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, встановленого КПК України або міжнародним договором України [5].

Закон визначає наступний порядок розгляду запиту компетентного органу іноземної сторони – стаття 554 КПК України.

Отримавши запит про міжнародну правову допомогу від запитуючої сторони, уповноважений (центральный) орган України розглядає його

на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів або міжнародних договорів України. У разі прийняття рішення про задоволення запиту, уповноважений (центральный) орган України надсилає запит компетентному органу України для виконання.

Висновки. Отже, засади проведення процесуальних дій під час міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях визначаються чинним законодавством та міжнародними договорами України. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом, запити на міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам кодексу або відповідного міжнародного договору.

Запити подаються через уповноважений орган, який розглядає їх на обґрунтованість та відповідність вимогам законів. Процесуальні дії, включаючи обшук, арешт майна та виклик осіб, пов'язані з належними доказами, які обґрунтовують необхідність таких заходів. Отримані відповіді та докази використовуються лише у відповідних кримінальних провадженнях, дотримуючись визначених законом процедур та міжнародних угод.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n5786>

2. Антонюк А. Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Держ. фіскал. служба України, Ун-т держ. фіскал. служби України. Ірпінь. 2016. 220 с.

3. Міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях про торгівлю людьми. 2023. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5_%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1

4. Філянїна Л.А. Міжнародно-правові аспекти надання правової допомоги під час кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1(65). С. 531–534.

5. Омаров А. А. Проблемні питання застосування інституту підслідності при здійсненні окремих форм міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства. *Наук. вісн. публічного та приватного права*. К. 2016. Вип. 3. С. 250–253.

Анотація

Висоцький В. М. Загальні засади проведення процесуальних дій під час міжнародного співробітництва по кримінальним провадженням. – Стаття.

У статті досліджено питання щодо загальних засад проведення процесуальних дій під час міжнародного співробітництва по кримінальним провадженням.

Наголошено на тому, що процесуальні дії, які можуть бути проведені в рамках надання міжнародної правової допомоги, включають будь-які дії, передбачені положеннями Кримінального процесуального кодексу України або відповідним міжнародним дого-

вором. Суд, прокурор або слідчий, узгоджуючись з прокурором, направляє запит до уповноваженого (центрального) органу України щодо міжнародної правової допомоги в кримінальному провадженні.

Необхідність міжнародного співробітництва під час проведення кримінального судочинства породила один з найважливіших принципів міжнародного права – принцип співробітництва держав відповідно до Статуту ООН. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю є урегульованою нормами міжнародного та внутрішньодержавного права узгодженою діяльністю різних країн для захисту інтересів особи, суспільства та держави від міжнародних та транснаціональних злочинів.

Уповноважений (центральный) орган України ретельно аналізує запит на його обґрунтованість і відповідність вимогам законодавства та міжнародних угод України. Якщо прийнято рішення про подальше направлення запиту, уповноважений орган України у десятиденний строк висилає його уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або через дипломатичні канали.

Як висновок, зазначено про те, що засади проведення процесуальних дій під час міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях визначаються чинним законодавством та міжнародними договорами України. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом, запити на міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам кодексу або відповідного міжнародного договору. Запити подаються через уповноважений орган, який розглядає їх на обґрунтованість та відповідність вимогам законів. Процесуальні дії, включаючи обшук, арешт майна та виклик осіб, пов'язані з належними доказами, які обґрунтовують необхідність таких заходів. Отримані відповіді та докази використовуються лише у відповідних кримінальних провадженнях, дотримуючись визначених законом процедур та міжнародних угод.

Ключові слова: міжнародна допомога, процесуальні дії, слідчий, прокуратура, запит, співпраця.

Summary

Vysotskyi V. M. General principles of conducting procedural actions during international cooperation in criminal proceedings. – Article.

The article examines the general principles of conducting procedural actions during international cooperation in criminal proceedings.

It is emphasized that the procedural actions that can be carried out as part of the provision of international legal assistance include any actions provided for by the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine or the relevant international treaty. The court, prosecutor or investigator, in agreement with the prosecutor, sends a request to the authorized (central) body of Ukraine regarding international legal assistance in criminal proceedings.

The need for international cooperation during criminal proceedings gave birth to one of the most important principles of international law – the principle of cooperation between states in accordance with the UN Charter. International cooperation in the fight against crime is regulated by the norms of international and domestic law, a coordinated activity of various countries to protect the interests of individuals, society and the state from international and transnational crimes.

The authorized (central) body of Ukraine carefully analyzes the request for its validity and compliance with the requirements of the legislation and

international agreements of Ukraine. If a decision is made to forward the request, the authorized body of Ukraine sends it to the authorized (central) body of the requested party directly or through diplomatic channels within ten days.

As a conclusion, it is stated that the principles of conducting procedural actions during international cooperation in criminal proceedings are determined by the current legislation and international treaties of Ukraine. According to the Criminal Procedure Code, requests for international legal assistance must comply with the requirements of the code or a relevant

international treaty. Requests are submitted through an authorized body, which reviews them for validity and compliance with the requirements of laws. Procedural actions, including search, seizure of property and summoning of persons, are related to the proper evidence justifying the necessity of such measures. Received answers and evidence are used only in relevant criminal proceedings, following procedures defined by law and international agreements.

Key words: international assistance, procedural actions, investigator, prosecutor's office, request, cooperation.